

Майстерка вчителя трудового навчання Патійчука Н.Б.

«Методи, що моделюють творчий процес, та їх використання на уроках трудового навчання у 5–8 класах НУШ»

Актуальність теми

Сучасна освіта в умовах Нової української школи орієнтована не лише на засвоєння учнями певного обсягу знань, а насамперед на формування ключових компетентностей, серед яких особливе місце займають креативність, ініціативність, вміння працювати в команді та здатність знаходити нестандартні рішення. Саме тому питання розвитку творчого мислення учнів є надзвичайно актуальним для вчителів трудового навчання.

Уроки технологій мають значний потенціал для моделювання творчого процесу, оскільки поєднують у собі практичну діяльність, проєктування, експериментування з матеріалами та пошук власних способів виконання завдань. На відміну від предметів трудове навчання створює умови для самовираження учнів через створення реального продукту — виробу, макета або проєкту.

Використання методів, що моделюють творчий процес, дозволяє зробити навчання більш діяльним, осмисленим і мотивуючим. Учні не просто виконують інструкцію, а навчаються аналізувати проблему, пропонувати власні ідеї, планувати етапи роботи та оцінювати отриманий результат. Такий підхід повністю відповідає ідеям НУШ, де вчитель виступає не лише джерелом знань, а організатором і наставником у творчій діяльності учнів.

Таким чином, упровадження методів, що моделюють творчий процес, на уроках трудового навчання у 5–8 класах є важливим чинником формування в учнів практичних навичок, творчого мислення та готовності до реального життя.

1. Що таке творчий процес на уроці

Творчий процес — це послідовність мисленневих і практичних дій, спрямованих на створення нового якісного результату.

Типові етапи:

1 □□Постановка проблеми → 2 □□Пошук ідей → 3 □□Планування дій → 4 □□Виготовлення → 5 □□Оцінювання й рефлексія.

Творчий процес у контексті трудового навчання — це послідовна діяльність учня, спрямована на створення нового або вдосконаленого виробу, ідеї чи способу виконання роботи. Він поєднує мисленневі операції та практичні дії, що дозволяють учням переходити від задуму до реального результату.

На уроках трудового навчання творчий процес доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних етапів, кожен з яких має важливе педагогічне значення:

Перший етап — усвідомлення проблеми або завдання.

Учні знайомляться з темою уроку, вимогами до виробу, умовами виконання роботи. На цьому етапі важливо не лише дати чітке завдання, а й спонукати учнів замислитися над його практичним призначенням, актуальністю та можливими шляхами реалізації. Вчитель

ставить проблемні запитання, які активізують мислення та викликають інтерес до майбутньої діяльності.

Другий етап — генерування ідей.

Учні пропонують різні варіанти виконання завдання: форму виробу, матеріали, оздоблення, спосіб з'єднання деталей. Тут важливо створити атмосферу відкритості, де кожна ідея має право на існування. На цьому етапі широко використовуються такі методи, як мозковий штурм, робота в парах або малих групах.

Третій етап — планування діяльності.

Учні обирають найдоцільніший варіант, складають план роботи, визначають послідовність операцій, підбирають інструменти та матеріали. Цей етап формує вміння планувати власну діяльність, передбачати можливі труднощі та відповідати за прийняті рішення.

Четвертий етап — практична реалізація.

Відбувається безпосереднє виготовлення виробу. Учні застосовують набуті знання й навички, експериментують, за потреби вносять корективи до первинного плану. Вчитель у цей час виконує роль консультанта, підтримує та спрямовує діяльність учнів.

П'ятий етап — оцінювання та рефлексія.

Учні аналізують отриманий результат, порівнюють його з початковим задумом, визначають успіхи та труднощі, роблять висновки. Рефлексія сприяє усвідомленню власного досвіду та формує здатність до самооцінки й критичного мислення.

Таким чином, чітке усвідомлення та поетапна організація творчого процесу на уроках трудового навчання дозволяє зробити навчальну діяльність більш системною, осмисленою та результативною, а також сприяє розвитку творчого потенціалу учнів.

2. Методичні підходи, що моделюють творчий процес

Для ефективного розвитку творчого мислення учнів на уроках трудового навчання важливо використовувати такі методи навчання, які не лише передають знання, а й відтворюють логіку творчого процесу. Саме ці методи дозволяють учням діяти як дослідники, проєктувальники та творці власного продукту.

Проектний метод є одним із провідних у трудовому навчанні. Він передбачає виконання учнями цілісного завдання, результатом якого є конкретний виріб або проєкт. Під час проєктної діяльності учні проходять усі етапи творчого процесу: від ідеї до презентації готового результату. Такий метод сприяє розвитку самостійності, відповідальності та вміння працювати в команді, що є важливими компетентностями НУШ.

□ Проєктна діяльність

Задача: створити реальний результат (виріб, макет, дизайн).

Уроки — за принципом:

- *Планування → Виконання → Презентація → Оцінювання.*

Переваги:

- ✓ Зв'язок з життям
 - ✓ Результативність
 - ✓ Командна робота
-

Інтерактивні методи навчання активно залучають учнів до обговорення та пошуку рішень. Мозковий штурм, робота в малих групах, обмін ідеями дають можливість кожному учневі висловитися та відчутти власну значущість у спільній роботі. Інтерактивні методи особливо ефективні на етапі генерування ідей і допомагають формувати комунікативні навички.

Інтерактивні методи

Мозковий штурм: учні генерують ідеї щодо майбутнього виробу (форма, функція, матеріал).

Метод «Карусель»: короткі групові обговорення ідей.

Питання-ланцюг: серія питань «що якщо...» для пошуку альтернативних рішень.

Ці методи:

- активізують мислення
 - розвивають комунікацію
 - стимулюють креативність
-

Дослідницькі та експериментальні методи спрямовані на вивчення властивостей матеріалів, інструментів і способів їх обробки. Учні навчаються перевіряти гіпотези на практиці, порівнювати результати, робити висновки. Такий підхід формує в них навички аналізу, критичного мислення та усвідомленого вибору технологічних рішень.

Дослідницькі та експериментальні методи

Учням пропонується:

- дослідити властивості матеріалів;
- випробувати способи обробки;
- порівняти техніки виконання.

Це формує:

- ✓ Науковий підхід до практичної діяльності
 - ✓ Самостійність у виборі методів
-

Гейміфікація навчального процесу передбачає використання ігрових елементів на уроці: розподіл ролей, виконання завдань за рівнями складності, отримання символічних нагород за досягнення. Ігрові методи підвищують мотивацію учнів, створюють позитивну

атмосферу та сприяють активному включенню в навчальну діяльність, особливо у 5–6 класах.

Гейміфікація

Впроваджує елементи гри:

Рівні складності

Бали/нагороди

Ролі в групі

→ Підвищує мотивацію

Рефлексивні методи є важливим завершальним етапом творчого процесу. Самооцінка, взаємооцінювання, обговорення результатів дозволяють учням усвідомити власний шлях від задуму до результату, проаналізувати успіхи та труднощі. Рефлексія формує відповідальне ставлення до навчальної діяльності та сприяє подальшому розвитку творчих здібностей.

Отже, комплексне використання різних методів, що моделюють творчий процес, дозволяє зробити уроки трудового навчання більш змістовними, цікавими та ефективними, а також забезпечує реалізацію компетентнісного підходу в умовах Нової української школи.

Рефлексивні практики

Після виготовлення виробу обов'язково:

аналіз успіхів і труднощів

самооцінка

взаємооцінювання

Це допомагає учням:

- ✓ усвідомити власний творчий шлях
- ✓ розвинути критичне і рефлексивне мислення

3. Приклади уроків із використанням творчих методів

Практичне застосування методів, що моделюють творчий процес, є найбільш ефективним тоді, коли вони інтегровані безпосередньо в структуру уроку та відповідають віковим особливостям учнів. У 5–8 класах доцільно поступово ускладнювати завдання, розширюючи рівень самостійності та відповідальності учнів за кінцевий результат.

У **5 класі** творчий процес реалізується переважно через прості практичні завдання з елементами вибору. Наприклад, під час виготовлення декоративних або ужиткових виробів учні разом з учителем обговорюють можливі варіанти форми, кольору та оздоблення. Мозковий штурм і робота з ескізами допомагають дітям усвідомити, що навіть простий виріб може мати багато різних рішень. На цьому етапі головним є формування інтересу до творчої діяльності та віри у власні можливості.

5 клас

Тема: «Виготовлення декоративної закладки для книги»

Методи:

- ✓ Мозковий штурм форм і декору
 - ✓ Моделювання ескізів
 - ✓ Практична діяльність
 - ✓ Презентація й оцінка
-

У **6 класі** творчі методи застосовуються більш усвідомлено. Учні залучаються до групової роботи, розробки ескізів, добору матеріалів з урахуванням їх властивостей. Значну увагу приділяють декоративному оформленню виробів, поєднанню традиційних і сучасних елементів. На цьому рівні важливо формувати вміння аргументувати власний вибір і працювати в команді.

6 клас

Тема: «Дизайн закладки з елементами українського орнаменту»

Методи:

- ✓ Інтерактивна бесіда про орнаменти
 - ✓ Групова розробка ескізів
 - ✓ Самостійна робота з матеріалами
 - ✓ Рефлексія
-

У **7 класі** основний акцент робиться на проектній діяльності. Учні виконують завдання, пов'язані зі створенням корисних виробів для побуту або школи. Вони самостійно визначають проблему, планують послідовність роботи, обирають матеріали та інструменти. Учитель виступає консультантом, допомагає у складних моментах, але не нав'язує готових рішень. Такий підхід сприяє розвитку відповідальності та практичного мислення.

7 клас

Тема: «Корисна річ для побуту (підставка, тримач)»

Методи:

- ✓ Проектна діяльність
 - ✓ Тестування матеріалів
 - ✓ Оцінка функціональності
-

У **8 класі** творчий процес набуває більш дослідницького характеру. Учні працюють з різними матеріалами, у тому числі вторинними, аналізують їх властивості, екологічну доцільність використання, експериментують із технологіями обробки. Робота часто має міжпредметний характер і завершується презентацією проекту. Особлива увага приділяється рефлексії, самооцінці та оцінюванню результатів роботи.

8 клас

Тема: «Екологічний сувенір із вторинних матеріалів»

Методи:

- ✓ Дослідження вторинних матеріалів
 - ✓ Гейміфікована робота в командах
 - ✓ Презентація моделей
-

4. Роль учителя у творчому процесі

В умовах Нової української школи змінюється роль учителя трудового навчання. Він перестає бути лише носієм готових знань і технологічних інструкцій, а виступає організатором, наставником і партнером учнів у творчому процесі. Основним завданням учителя стає створення такого освітнього середовища, у якому кожен учень має можливість проявити ініціативу, висловити власну думку та реалізувати творчі ідеї.

Учитель спрямовує діяльність учнів через постановку проблемних завдань, стимулює пошук нестандартних рішень, заохочує експериментування з матеріалами й технологіями. Важливим є підтримка учнів на всіх етапах творчого процесу, особливо в ситуаціях помилок або труднощів, адже саме через помилки відбувається навчання та розвиток.

Застосування методів, що моделюють творчий процес, дозволяє досягти низки позитивних результатів. Учні стають більш активними та мотивованими до навчання, вчаться самостійно планувати свою діяльність, приймати рішення та нести відповідальність за результат. У них формується творче та критичне мислення, розвиваються практичні вміння й навички, необхідні в повсякденному житті.

Крім того, така організація уроків сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння працювати в команді, презентувати власну роботу та оцінювати результати діяльності однокласників. Це повністю відповідає компетентнісному підходу НУШ та сприяє підготовці учнів до свідомого вибору подальшого освітнього й професійного шляху.

Отже, впровадження методів, що моделюють творчий процес, на уроках технологій у 5–8 класах є ефективним засобом формування всебічно розвиненої, творчої особистості учня та підвищення якості освітнього процесу загалом.

5. Очікувані результати

В умовах Нової української школи змінюється роль учителя трудового навчання. Він перестає бути лише носієм готових знань і технологічних інструкцій, а виступає організатором, наставником і партнером учнів у творчому процесі. Основним завданням учителя стає створення такого освітнього середовища, у якому кожен учень має можливість проявити ініціативу, висловити власну думку та реалізувати творчі ідеї.

Учитель спрямовує діяльність учнів через постановку проблемних завдань, стимулює пошук нестандартних рішень, заохочує експериментування з матеріалами й технологіями. Важливим є підтримка учнів на всіх етапах творчого процесу, особливо в ситуаціях помилок або труднощів, адже саме через помилки відбувається навчання та розвиток.

Застосування методів, що моделюють творчий процес, дозволяє досягти низки позитивних результатів. Учні стають більш активними та мотивованими до навчання, вчать самостійно планувати свою діяльність, приймати рішення та нести відповідальність за результат. У них формується творче та критичне мислення, розвиваються практичні вміння й навички, необхідні в повсякденному житті.

Крім того, така організація уроків сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння працювати в команді, презентувати власну роботу та оцінювати результати діяльності однокласників. Це повністю відповідає компетентнісному підходу НУШ та сприяє підготовці учнів до свідомого вибору подальшого освітнього й професійного шляху.

Отже, впровадження методів, що моделюють творчий процес, на уроках технологій у 5–8 класах є ефективним засобом формування всебічно розвиненої, творчої особистості учня та підвищення якості освітнього процесу загалом.

Після впровадження цих методів учні:

- ✓ розвивають творче мислення
- ✓ здатні планувати і реалізовувати проєкти
- ✓ отримують практичні навички
- ✓ формують відповідальність за результат

6. Корисні поради для вчителів

Плануючи уроки трудового навчання в умовах Нової української школи, доцільно приділяти увагу не лише кінцевому результату, а й самому процесу творчої діяльності учнів. Важливо створювати атмосферу, у якій учні не бояться помилятися, експериментувати та пропонувати власні ідеї.

Доцільно залучати учнів до вибору теми або варіантів виконання завдання. Навіть невеликий елемент вибору (форма виробу, матеріал, спосіб оздоблення) підвищує мотивацію та відповідальність за результат роботи. Учні краще працюють тоді, коли відчувають, що їхня думка враховується.

Варто частіше використовувати відкриті запитання типу: «Як можна зробити інакше?», «Що буде, якщо змінити матеріал?», «Який варіант буде практичнішим?». Такі запитання стимулюють мислення та сприяють пошуку нестандартних рішень.

Під час виконання практичних робіт доцільно мінімізувати жорсткі шаблони та зразки. Зразок має бути орієнтиром, а не обов'язковою моделлю для копіювання. Це дозволяє кожному учневі створити унікальний виріб відповідно до власних можливостей і задуму.

Особливу увагу слід приділяти рефлексії наприкінці уроку. Коротке обговорення результатів, самооцінка та взаємооцінювання допомагають учням усвідомити власний творчий шлях, проаналізувати труднощі та визначити шляхи вдосконалення.

Також доцільно організовувати презентації учнівських робіт, міні-виставки або захисти проєктів. Це підвищує самооцінку учнів, формує навички публічного виступу та створює позитивну мотивацію до подальшої творчої діяльності.

Отже, систематичне застосування творчих методів і дотримання простих педагогічних рекомендацій дозволяє зробити уроки трудового навчання більш ефективними, цікавими та відповідними вимогам сучасної освіти.

Залучіть учнів до вибору теми

Підтримуйте ініціативу кожного

Використовуйте різні техніки стимулювання креативності

Організуйте виставки-презентації робіт